

ఏ సినిమానైనా చూడడం సులభం కానీ వీధినాటకాలు చూచే ఛాన్సు మాత్రం దొరకదు. అట్లా అవకాశం వస్తే చాలు ఐదారు మైళ్ళయినా నడచి వెళ్ళడం నాకలవాటు. కమ్యూనిటీ హాలు ముందు చిన్న పందిరి వేసి రెండు బెంచీలు కూడా వేశారు. పందిరి స్తంభాలకు రెండు ట్యూబులైట్లు కట్టారు. ఈ రాత్రికి కాలక్షేపం బాగానే ఉంటుందనుకొన్నాను. ఇంకా బారెడు పొద్దున్నందు వల్లా అలా పొలాల వెంబడి నడచివద్దామని బయలు దేరాము.

“వూరిచుట్టూ బావులకు కరెంటు మోటార్లున్నాయి. వూళ్ళో మాత్రం ఇళ్ళకింకా కరెంటు ఇవ్వలేదు” అన్నాడు వెంకటరత్నం. వెంకటరత్నం నాతో పాటు ఆరుమాసాలు రామాపురంలో టీచరుగా పనిచేశాడు. రిటైరై ఆ వూళ్ళోనే కాపురం ఉన్నాడు. ఇంకో ఏడాదైనా ఎక్స్‌టెన్షన్ ఇవ్వలేదని అతని ఆవేదన. ఆయన చినపండయ్య మేనల్లుడు కావడంవల్లా ఉదయమే వచ్చినట్లున్నాడు.

వూరి పొలిమేర దాటుకొంటుండగా పెండ్లికొడుకు వాళ్ళ పార్టీ కనిపించారు. ఒక బస్సు నిండుకూ వచ్చిదిగారు. పొద్దుగూకితే గాని వూళ్ళో అడుగు పెట్ట కూడదు. అంచేత ఆ చింతచెట్టుకింద చలవబండల మీద సూట్‌కేసులన్నీ ఉంచి ఆ చుట్టూ కూచుంటున్నారు. ఆ వచ్చిన వారిలో ఐదారుమంది గుర్తుపట్టి నాచుట్టూ మూగారు. వారితో పిచ్చాపాటి మాట్లాడుతూ ఉండగానే కనుచీకటి పడింది.

మసిబాణం ముగిసిందే భోజనాలన్నారు. ఆ వెనుకనే సాంగ్యాలన్నారు. అందరూ కలిసి బంతిచాపలపై కూచున్నాము. అదే పందిరిలో ఉత్తరపు కొసలో రెండు గజాలకవతల ఒక కుర్చీబల్ల వేశారు. ఆ కుర్చీలో కూర్చున్న కొత్త వ్యక్తి వైపు నా దృష్టి పడింది. అతని వయస్సు యింఛుమింఛు పాతికేళ్ళు కావచ్చు. ట్యూబ్ పాంటు టెర్లిన్‌స్లాక్ వుంగరాలజుత్తు. పెద్ద రిస్టువాచి కట్టుకొన్నాడు. ఐదారు మంది ఆయనకు అతివినయంగా వడ్డించడం మొదలుపెట్టారు. చినపండు అతని వద్దనే నిలబడ్డాడు. ప్రత్యేకమైన శ్రద్ధతో ప్రతి నిమిషం ప్రతి పదార్థాన్నీ మరికొంత వేయించడానికి ప్రయత్నిస్తున్నాడు. ఆ దృశ్యాన్ని గమనిస్తున్న నాకు నా ఆకులో ఏముందో తెలియకనే పోయింది. ఆ యువకునికి మాత్రం గ్లాసులో పాయసం, గడ్డపెరుగు, డబుల్ స్వీట్స్ వడ్డించడం గమనించాను. ఆశ్చర్యమేమంటే అతడు చెయ్యి కడుక్కోవడానికి కూడా ఒక బక్యెట్ తెచ్చిపెట్టారు. భోజనాలైనాక అతడెవరో తెలుసుకొందా మనిపించింది. కానీ మనకేం వచ్చిందనే నిర్లిప్తతతో వూరుకొన్నాను.

వీధి పంచలో ఒక పెద్ద మంచంవేశారు. ఆ మంచం మీద పరుపు తలగడ కూడా కన్పించాయి. ఎవరికి వేసి ఉంటారని ఊహించడానికి నాకట్టే కాలం పట్టలేదు. ఆ టేబుల్ మీల్స్ తీసుకున్న యువకుడే ఆ మంచమీద వచ్చి కూచున్నాడు. ఆయనకు ప్రత్యేకంగా ఒక తట్టలో తాంబూలం తెచ్చి పెట్టాడు చినపండయ్య. ఇంకో మనిషి సిగరెట్ పెట్టె అగ్గిపెట్టె తెచ్చి యిచ్చాడు. ఆ వూళ్ళో అరుగులేని పంచలేక పోవడంవల్లా మేమంతా అతనిలా హాయిగా కాకపోయినా కొంత ఫ్రీగానే కూచున్నాము. ఈ లోగానే ఆరంభమయింది నాటకం.

హెచ్చరికతో నుండుడీ

సభికులారా

హెచ్చరికతో నుండుడీ

అదిగో వచ్చెను రాజు

ఇదిగో వచ్చెను సభకు

హెచ్చరికతో నుండుడీ

సభికులారా!

సభికులారా!

సోపుదారి సభలో ప్రవేశించి పాడుతూ నృత్యం ప్రారంభించాడు. శివమెక్కిన నృత్యంలో చివరి చరణం తారా స్థాయి నందుకొన్నది.

భీకు

లారా

భీకు

లారా

భీకు

లారా...

ఇందు 'స' సైలెంటయిన సంగతిని గ్రహించడానికి నాకు ఐదారు నిమిషాలు పట్టింది. అప్పుడు నాటకరంగంలో నుండి ఒక పెద్దమనిషి మా ముందు మంచంపై శేషశయనుని ఫోజులో నున్న యువకుని వద్దకు వచ్చి "తెర వెనుక ఒక ట్యూబులైటు తగిలించుకొంటామండి తాము..." అంటూ గునిశాడు. "సరే వెళ్లవయ్యా" అన్నాడాయన.

అప్పుడు అర్థమయింది నాకు. బహుశా ఆ యువకుడా వూరికామందు

కొడుకై ఉంటాడు. లేదా కనీసం ఆ వూరి సర్పంచైనా అయి వుంటాడు. ఇద్దరూ కాకుంటే కొత్తగా ఛార్జీ తీసుకొన్న మునసబైనా అయి వుంటాడు. ఈ ముగ్గురిలో ఏ ఒక్కడో ఐతేనేగానీ అంత గొప్ప మర్యాద జరగడానికి వీల్లేదని నాకు తెలుసు.

ఇంతలో కొలువు కూటానికి రాజు వచ్చిన చప్పుడు వినిపించింది.

వచ్చే కోటి

సూరతేజో

హెచ్చైనా హరి

శ్చంద్రుడవుడు...

అవునవును. హరిశ్చంద్ర మహారాజే. కిరీటం ఉంది. మెడలో హారం కూడా భుజకీర్తులు.

“సుఖమా

మన రాజ్యమెల్ల

మన రాజ్యమెల్ల

సుఖమా

వోరోరి మంత్రీ

వోరోరి మంత్రీ....

అంటున్నాడాయన. హానరబుల్ మినిస్టర్సును అంత పెద్ద సభలో అట్లా సంబోధించడం ఈ డెమోక్రసీలో బ్రతుకుతున్న నా వంటి వానికి ఎంతో వెగటుగా కనిపించినా ఫీల్ కావడం తప్ప నా అసమ్మతిని తెలుపలేక పోయాను. అలా చూస్తుండగానే హరిశ్చంద్ర మహారాజు పబ్లిక్ ఎంక్వయిరీ ప్రారంభించాడు.

“నెలకు మూడు

వానలు కురిసెనా

మన రాజ్యమెల్ల

నెలకు మూడు....”

అంటూ ఆయన మరీ తీవ్ర స్థాయిలో గద్దించి ప్రశ్నించాడిట్లా

“నెలకు మూడు

నెలకు మూడు”

ఆ వెనుక పాటలో

“వానలు కురిసెనా

వానలు కురిసెనా....”

మూడు నెలలకు ఒక వాన కూడా లేని డెమోక్రసీలో మంత్రులను ఎవరూ ప్రశ్నించరు. ఆనాడు హరిశ్చంద్రుడంత గట్టిగా అడగడం వల్లనే రాజ్యాన్ని పోగొట్టు కొన్నాడనిపించింది. ఇన్నోసెంట్ కింగ్.

నాటకం మంచి రక్తిగడుతోంది. రాజు వేషం వేసిన వాడు కంచు గొంతుతో పాడుతున్నాడు. మృదంగం శబ్దం మస్తిష్కంలో ఆకస్మికంగా సంభవించిన భూకంపం వలె భయానకంగా వుంది. ఉన్నట్టుండి దీపాలారి పోయినవి.

నాడు ఎలెక్ట్రిక్ దీపాలంటే ఎంతో అభిమానం. అవి నీళ్ళ దీపాలైనా భలే వెలుగు నిస్తాయి. కానీ పెండ్లిండ్లలో మూడు ముళ్ళూ పడేటప్పుడే ఆరిపోతాయి. ఆకలితో అన్నం ముందు కూచున్నప్పుడే కళ్ళు మూస్తాయి. ఏదో మంచి పద్యం మూడో పాదంలో మొదటి పంక్తి వ్రాస్తున్నప్పుడే గప్పుమంటాయి. ఈ నాటకంలో కూడా అంతే. రాజుగారు రావడం మంత్రి గారిని ప్రశ్నించడంతోనే ట్యూబ్ లైట్లు ఆరిపోయాయి.

ఐదారుమంది మంచం వద్ద వచ్చి నిలబడ్డారు. రెండు టార్చిలైట్లు తెచ్చారు. ఆ యువకుడు ముందుపోతుంటే వారు అనుసరించారు.

నేననుకొన్నాను. ఆయనకు కోపం వచ్చిందని. పెళ్ళి పందిరిలో దీపాలేవు. నాటకమూ ఆగిపోయింది. ఆ వూరి కామందు బిడ్డ వూరుకోడనుకొన్నాను. అందుకే ఆయనట్లా చివాలున లేచిపోయాడనీ ఐదారు నిమిషాల్లో కాకపోయినా అరగంటలో కరెంటు రావచ్చుననీ నాటకం ఆగిపోదనీ నేను పూర్తిగా విశ్వసించాను. కానీ నాకొక అనుమానం వుంది. మా టవున్లో దీపాలారిపోతే రావడానికి రెండు మూడు రోజులు కూడా పడుతుంది. కరెంటు ఆఫీసులో పెద్ద పుస్తకం వుంది. అందులో వ్రాయాలి. ఆ పని చేసిన వెనుక అందుకు సంబంధించిన వారితో మనవి చెయ్యాలి. వారు కన్పించడం చాలా కష్టం. ఎప్పుడూ వారు లైను మీదే ఉంటారు. లైన్ మీదే వెళ్ళాడనడం వారు వాడే పదజాలం. ఈ గమ్మత్తయిన ప్రయోగం ఏ సాహితీ వేత్తలకూ అర్థం కాదు. సర్కస్ లో ఏదో ఇనుపతీగ మీద నడిచే వారిని చూచిన మనకు విద్యుల్లతల మీద వెళ్ళే వారిని గురించి వూహించడం కూడా చేతకాదు.

నాటకరంగం నిశ్శబ్దంగా వుంది. సభాంగణంలో రాజున్న సవ్వడికానీ మంత్రిగారున్న శబ్దంకానీ స్పృశించలేదు. అక్కడక్కడా చుట్టలూ, బీడీలు, సిగరెట్లు

కాలుస్తున్న ప్రేక్షకుల కృపాకటాక్షముల వలన కాస్తకూస్తా వెలుతురు మాత్రం కనిపిస్తోంది.

ఉన్నట్టుంది కళ్ళు జిగేల్ మన్నవి. రంగస్థలంపై హరిశ్చంద్రుడున్నాడు. మంత్రి చేతులు కట్టుకోవడం నాకేమాత్రం పట్టలేదు. రాజుల కాలంలో మంత్రిలైనా అమాత్యుల కుండవలసిన రీతి అతనిలో ఏ కోశానా లేదు. అపాయింటెడ్ మినిస్టర్లంతా అంతే మరి! ఎలెక్టెడ్ మినిస్టర్లయితే ఎలెక్ట్రిక్ బల్బులాగా వెలిగిపోతారు. స్విచ్ ఆన్ చేస్తే చాలు గ్రామ ఫోన్ ప్లేట్ లాగా పలకాలి మరి!

రాణి చంద్రమతి దేవిగారు సభకు వచ్చారు. లోహితాస్యడింకా రాలేదు. ఇంకా ఎంతో ఉంది నాటకం. విశ్వామిత్రుడు, నక్షత్రకుడు, మాతంగ కన్యలు చూడాలనే వుంది. అర్థరాత్రి కావస్తోంది. ఆవలింతలు కూడా!

ఆ యువకుడు మంచం మీద మళ్ళీ వచ్చి కూచున్నాడు. చినపండయ్య గ్లాసు నిండుకూ పాలు తెచ్చి పెట్టాడక్కడ. ఆయన పాలు త్రాగి సిగరెట్ ముట్టించాడు. ఇంతలో ఇంకో కొత్త సిగరెట్ పెట్టె తెచ్చి పెట్టారక్కడ

పెండ్లి యింట్లో నలుగులు పెడుతున్నారని పిలుపు వచ్చింది. ఆడవాళ్ళకే గాక మగవాళ్ళకు కూడా అదో వేడుక. ఎవరో శతాధిక వృద్ధుడు పాడుతున్నాడు.

“నలుగీడా పిలిచేరు.

నవమోహనాంగ

వేగామే రావయ్య

వేణుగోపాల

నా వేణుగోపాల....

అత్తరూ పన్నీరూ

అమర్చిన గంధం

బాగా అమర్చిన గంధం

అలదు కొందువు గాని

లేచీ రావయ్యా...”

ఆ పాట విని స్వరం వాయిస్తున్నారు మేళగాళ్ళు. అక్కడ పెండ్లి. ఇక్కడ నాటకం. ఆ మధ్య ఆ మంచం మీద ఆశీనుడైన యువకుడు. ఆ గోలలోనే నాకు నిద్రపట్టింది. అంత గోలలోనూ నిద్రపోగలనని నాకు తెలియదు. నిద్రకు కొత్త

చోటే అయినా నాకు మాత్రం నిద్ర వచ్చింది. ఎన్ని గంటలు నిద్రపోయానో ఎరుగను. కానీ నాకు మెలకువ వచ్చినపుడు చంద్రమతి అడవుల్లో నడుస్తున్నది.

“నడచీ నడచీ కాళ్ళు

తడబడుచున్నవి.

గులకరాళ్ళ కనుమ....

కాకులు దూరని కారడవి దాటితిమి

చీమలు దూరని చిట్టడివి దాటితిమి

అయ్యో!

నా కొడుకా లోహితాస్యా.”

ఈ జనాల కెంత విశ్వాసం. సత్యానికి కట్టుబడిన హరిశ్చంద్రుని గాధ పట్ల ఎంత అభిమానం. నిజంగా కొందరు కళ్ళల్లో నీళ్ళు పెట్టుకొంటున్నారు. రోజూ అడవుల్లో కట్టెలు కొట్టి అమ్ముకునే పేదవాళ్ళు కూడా చంద్రమతి అడవుల్లో నడచిపోతున్నదని బాధపడుతున్నారు. నక్షత్రకుడు అప్పు యిచ్చి తీరాలని దబాయిస్తున్నాడు. అతణ్ణి చూస్తే మొన్న మా వూళ్ళో రైతు పడుచు దగ్గర బిందెను లాగి జప్తు చేసిన ఐ.ఎ.యస్. ఆఫీసర్ గుర్తుకు వచ్చాడు. బాగా కళ్ళు నులుముకొని కూచున్నాను. మళ్ళీ ఆరిపోయాయి పాడు దీపాలు. టైమెంతో తెలియదు. ఆ మంచం చుట్టూ పదిమంది పోగైనారు. ఆయన కస్సు బుస్సుమంటూ పైకి లేచాడు. టార్చ్ లైట్స్ తీసుకొని బయలుదేరారు.

నాకు మాత్రం కరెంటు వారిపై పట్టరాని కోపం వచ్చింది. ఆ మధ్య ఒక సాహిత్య సభలో కూడా అంతే జరిగింది. మా వూళ్ళో ఆధునిక రచయిత ఆరిపోయిన దీపాలనే వచన గేయాల సంపుటి ఆవిష్కరణోత్సవం జరిపారు. మేమంతా ఎంతో శ్రమపడి ఇరవై ఏడు మందితో హాలును అలంకరింప చేశాము. సమయానికి జిల్లా విద్యాశాఖాధికారి దొరకనందున విద్యుచ్ఛక్తి శాఖాధికారిచేత ఆవిష్కరణోత్సవం అయిందనిపించాము. ఆయనా మహద్గ్రంథానికి చుట్టి వుంచిన రిబ్బనును విప్పుతుండగా అన్ని దీపాలు ఒక్కసారిగా ఆరిపోయాయి. ఈ విద్యుద్దీపాలన్నీ మాట్లాడుకొన్నట్లు ఒక్క సారిగా ఆరిపోతాయి. ఒకటి రెండయినా మిగిలి వెలుగుతాయనే ఆశ కూడా లేదాయె. అయితే ఆ గ్రంథం “ఆరిపోయిన దీపాలు” కావడం వలన అలా జరగడం దైవీకృతమనీ, అది గ్రంథం యొక్క విలువను యినుమడింప చేస్తున్నదనీ సమర్థించి ఇరవై ఏడు మందిచేత

పెద్దగా చప్పట్లు కొట్టించుకొని దీపాలు వెలుగక ముందే ఆవిష్కరణోత్సవాన్ని ముగించి అందరికీ కృతజ్ఞతలు సమర్పించుకొన్నాము.

కోపం నాకొక్కడికే అనుకొన్నాను. నా ప్రక్కనున్నాయన అన్నాడు గదా “ఈ కరంట్లోళ్ళతో మా ప్రాణం పోతున్నదండీ. మొన్న రాగిపైరు నాటడానికి ముప్పై మంది కూలోళ్ళను పెట్టాము. పదకొండు గంటలకు కరెంటు నిలిచి పోయింది. ఆ దినం కూలి కట్టిచ్చి మరునాడు మళ్ళీ నాటాము.

ముప్పై మంది కూలీలకు అన్నం పెట్టి అరవై రూపాయలు కూలీ యిచ్చి పని జరుగకనే వూరుకొన్న రైతు హరిశ్చంద్రుని కంటే మంచివాడనిపించింది.

“అంతే గాదండీ మొన్న మీటరు కాలిపోతే డబ్బు మా దగ్గర తీసుకొన్నారు.” ఇంకో ఆయన నసిగాడు.

ఇంకా నాటకం చాలా ఉంది. ముహూర్తం మూడు - నాలుగున్నర గంటల మధ్య కావడం వలన పెళ్ళి పందిరిలో కూచోవడం మేలనిపించింది. పెళ్ళింటిలో కూడా చీకటి తాండవిస్తోంది. ముహూర్తకాలం సమీపించడం వలన పౌరోహితుడు తొందరపడుతున్నాడు. ఆ సన్నగా వెలిగే నూనె దీపాల వెలుగులోనే అన్నీ సర్దుకొంటున్నాడు.

కాలు కాలిన పిల్లిలా తిరుగుతున్న చినపండయ్యతో మెల్లగా అన్నాను. “ఒకటో రెండో పెట్రోమాక్స్ లైట్లు తెచ్చి ఉంటే బావుండేది గదండీ.”

ఆయన తల వూపుతో “ఏం చేద్దాం చెప్పండి అన్నిటికీ ముప్పై మూడుకూ నేనొక్కనేగా అన్నాడు. వెయ్యి కండ్లతో చూస్తూ చేస్తేగానీ ఒక్క పెండ్లి చెయ్యడము కష్టం. ఆ పరిస్థితి కొంత జాలికరంగా కన్పించింది. ఇంకో ఐదారు దీపాలను వెలిగించమని ఆ పందిరిలోనే కూచున్నాను.

లగ్నం సమీపిస్తున్నందున అందరూ వచ్చి కూచున్నారు. విద్యుద్దీపాలు వెలగక పోయినా ముహూర్తం ఆగలేదు. బొట్టుకట్టి ముగిసిందే చదివింపులు ఆరంభించారు.

ఆ నాటకం ఏమైపోయిందో చూద్దామని వీధిలోకి వచ్చాను. అది కూడా ఆగలేదు. దివిటీల వెలుగులో వల్ల కాటిసీను అయిపోయింది. లోహితాస్యుడు బ్రతికిపోయాడు. తిన్నెమీద కూచోగానే లైట్లు జిగేల్ మన్నాయి. ఆ మంచం మీద యువకుడు కనిపించ లేదు. ఆయన అప్పుడు వెళ్ళాడు గదా! ఏమైనాడు?

“ఎవరండీ ఆ మంచంపై నుండిన మనిషి” ప్రశ్నించాను అప్పుడే నా ప్రక్కన

వచ్చి కూచున్న వెంకటరత్నాన్ని

“ఆయనా! కరెంటాయన ఈ వూరి లైన్మేన్ గదండీ.

లైన్మేన్.

కరెంటాయన. కనుకనే ఆయన చీఫ్ గెస్ట్

“ఈ లైట్లు?”

నా ప్రశ్నకు ముందే వెంకటరత్నం సమాధానం చెప్పాడు. “ఇదంతా డైరెక్ట్ కనెక్షన్. లైన్మేన్ చేతిలో ఉంటే చాలు. ఈ వూళ్ళో ఏ పెళ్ళి జరిగినా యింతే. ఉత్సావాలకు ఊరేగింపులు ఏ పోలుకో తీగెను తగిలిస్తాడంతే.

నాకేమీ తోచలేదు. సమాజంలో ఎవరు దొంగలో అర్థం కాలేదు.

“లైన్మేన్ మాత్రం ఏం చేస్తాడండీ పాపం! కనెక్షన్ నివ్వకుంటే ఒళ్ళు కాపడం పెడతారు. వూరిని చెడ్డచేసుకుంటే ఉద్యోగం చేసేదెట్లా?” మళ్ళీ అన్నాడు వెంకటరత్నం.

ఆ మరునాడు పత్రికలో మొదటి పేజీలోనే ఉందొక శీర్షిక. “ఎలక్ట్రిసిటీ రేట్ల హెచ్చింపు!”

“విద్యుచ్ఛక్తి శాఖామాత్యుల ప్రకటన”

ప్రజలు, ప్రతినిధులు, ఉద్యోగులు, అమాత్యులు అందరూ మంచి వారే. అలా ఒప్పుకోవాలి. వూరు కోవాలి. అలా కాదని ఆ తీగెను పట్టి కదిపితే దొంకంతా కదలడమే కాదు. అన్ని దీపాలూ ఆరిపోతాయి.

అప్పుడు మళ్ళీ వెదుక్కోవాలి ఎక్కడున్నాడోనని మన చీఫ్ గెస్ట్ను.

“చీఫ్ గెస్ట్ జిందాబాద్” అనక తప్పని రోజులు దాపురించిన ప్రజాస్వామ్య యుగమిది. సత్యహరిశ్చంద్రుని కాలం మాత్రం కాదుగదా!